
Видано за сприяння NED
Національного фонду підтримки демократії США

АВТОРИ ВИДАННЯ:

Романов В.Є.
Колохіна А.С.

ВИДАВЕЦЬ:

Дніпровський центр соціальних досліджень
вул. Свердлова, 6 (готель «Свердловськ»), оф. 819
м. Дніпропетровськ, 49101
т/ф (056) 744 98 58
E-mail: dcsi@dcsi.dp.ua
www.dcsi.dp.ua

Комп'ютерна верстка – Головата Н.М.
Дизайн обкладинки - Макаренко А.В.

36 стор. А5, тираж 1000 екз.
Надруковано з готового оригінал-макету
на різнографі ПП «Стандарт-сервіс»

**Дніпровський центр
соціальних досліджень**

**Використання технологій
аналізу регіональної політики
у журналістській практиці**

**Дніпропетровськ
2009 р.**

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ:

Романов В.Є., к.і.н. доц., директор Інформаційно-аналітичного агентства «Придніпров'я»

Колохіна А.С., директор громадської організації «Дніпровський центр соціальних досліджень»

В брошурі розглядаються питання підвищення ефективності регіональної політики, залучення до процесу її вироблення та здійснення засобів масової інформації, неурядових організацій тощо. Видання містить стислий огляд основних етапів циклу вироблення політики, опис методів та технологічних прийомів, які застосовуються під час аналізу. Окремо виділено участь та роль засобів масової інформації на всіх етапах процесу. Видання призначено для працівників ЗМІ – редакторів та журналістів, які спеціалізуються на проблемах висвітлення діяльності органів державного управління та місцевого самоврядування, громадського контролю дій влади, здійснюють журналістські розслідування.

*Публікація видання стала можливою завдяки підтримці **NED**, Сполучені штати Америки.*

*Висловлені тут погляди належать авторам та не обов'язково відображають точку зору **NED**, Сполучені штати Америки.*

© Романов В.Є.
© Дніпровський центр
соціальних досліджень, 2009 р.

NATIONAL ENDOWMENT FOR DEMOCRACY

Національний фонд підтримки демократії, США

Національний фонд підтримки демократії як недержавна неприбуткова організація була створена в 1983 році для зміцнення демократичних інституцій у всьому світі шляхом проведення недержавних ініціатив.

Діяльність Фонду керується незалежною Радою директорів і фінансується за рахунок громадських коштів, розмір яких щороку визначається Конгресом США. Ці кошти використовуються для надання сотень грантів громадським організаціям в багатьох регіонах світу, включаючи Східну Європу та країни колишнього Радянського Союзу.

Більше ніж 20 років існування Фонду підтверджують його ефективність та успіх, які базуються на п'яти принципах його діяльності:

- > **регіональний підхід** – розподіл на шість регіональних підрозділів дозволяє Фонду ефективно і гнучко визначати вірні пріоритети у кожному з регіонів,
- > **багатосекторальний підхід** – діяльність Фонду зосереджується в різноманітних сферах громадянського суспільства, а саме: права людини і меншин, громадська освіта, незалежні ЗМІ та верховенство закону,
- > **допомога знизу** – допомога Фонду спрямована на організації, що створюють безпосередню основу громадянського суспільства: громадські організації та ініціативи, професійні спілки тощо,
- > **невеликі гранти** – надання невеликих грантів, але якомога більшої кількості реальних громадських проєктів створює основу для широкого розповсюдження ідей демократії в суспільстві,
- > **створення зв'язків** – велика кількість отримувачів грантів Фонду створює передумови для більш активного обміну досвідом між ними та більш ефективного впливу громадських організацій та ініціатив на політичні процеси.

Свою глобальною діяльністю Національний фонд підтримки демократії підтверджує, що кожна людина має право жити при демократичному уряді. Підтримуючи цю ідею шляхом реалізації своєї програми сприяння демократії, Фонд дає зрозуміти країнам, які борються за демократію, що вони не є поодинокими у своїй боротьбі.

Громадська організація «Дніпровський центр соціальних досліджень»

Про організацію

Громадська організація «Дніпровський центр соціальних досліджень» (далі ДЦСД) була заснована у 1999 році незалежною групою аналітиків для спостереження за суспільно-політичною ситуацією у Дніпропетровській області, вивчення різних її аспектів та інформування про неї.

Місія організації полягає в об'єднанні зусиль наукових і громадських організацій, засобів масової інформації, громадськості для дослідження соціально-економічних, соціокультурних процесів в регіоні та використання отриманих даних для розвитку інститутів громадянського суспільства у Дніпропетровській області.

Для досягнення цієї мети ДЦСД ставить перед собою наступні завдання:

- Систематичне вивчення громадської думки з широкого спектру суспільно-політичних питань.
- Проведення наукових досліджень з проблем влади, партійно-політичної структуризації українського суспільства, розвитку організацій „третього сектору» і т. ін.
- Проведення „круглих столів” по найбільш актуальним проблемам, пов’язаним з розвитком інститутів громадянського суспільства.
- Організація та проведення науково-теоретичних та науково-практичних семінарів та конференцій з метою поширення і популяризації політичної та громадянської освіти.
- Вироблення практичних рекомендацій для вирішення громадсько-політичних та соціально-економічних проблем Дніпропетровського регіону.
- Організаційна та методична підтримка громадських активістів, лідерів організацій „третього сектору».
- Здійснення обміну інформацією між дослідницькими структурами Дніпропетровського регіону та України; поширення результатів досліджень ДЦСД.
- Експертна та аналітична підтримка діяльності мас-медіа, громадських, політичних та державних структур.
- Видання довідників та інформаційно-аналітичних бюлетенів на теми, що охоплюють різні напрямки суспільно-політичного життя.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
Що таке аналіз державної (регіональної) політики та навіщо він потрібний	6
Основні етапи процесу вироблення державної політики	11
Вимоги щодо роботи аналітика політики	17
Постановка проблеми	23
Визначення альтернатив політики.	28
Оцінювання політики	31
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	33

ПЕРЕДМОВА

Людство завжди прагнуло найкращого, ідеального суспільства, але при цьому кожен розумів його на свій лад. Для пересічних громадян – це безпека, добробут, спокій за умови мінімального втручання державної влади у приватні справи. Для держави – це, насамперед, досягнення максимально повної влади та контролю, без яких з її точки зору, неможливо забезпечити прагнень громадян. Залежно від політичного устрою конкретної держави, влада мінімізує або максимізує сферу свого впливу.

Отже, мета політики нібито одна, але підходи різні. До того ж, держава має у своєму розпорядженні (часто монопольному) такі важливі інструменти як закон, примус, гроші, податки, а також можливість здійснювати свій вплив через умовляння, часто при цьому використовуються ЗМІ та громадські зв'язки. На боці усіх інших секторів суспільства (бізнес, неурядові організації та засоби масової інформації) залишаються інструменти часткового впливу на політику.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Браун П. Посібник з аналізу державної політики: Пер.з англ. - К.: Основи, 2000. - 243 с.
2. Вайс К. Г. Оцінювання: методи дослідження програм та політики / Пер.з англ. Р. Ткачука та М. Корчинської; Наук.ред.пер. О. Кілієвич. - К.: Основи, 2000. - 671 с.
3. Волес В., Волес Г. Творення політики в Європейському Союзі: Пер. з англ. – К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2004. – 871 с.
4. Веймер Д. Л., Вайнінг Е. Р. Аналіз політики: концепції, практика / Пер. з англ. І. Дзюби, А. Олійника; Наук. ред. О. Кілієвич. - К.: Основи, 1998. - 654 с.
5. Вступ до аналізу державної політики: Навч. посіб. / В. Романов, О. Рудік, Т. Брус. - К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2001. - 238 с.
6. Данн, Н.Вільям. Державна політика: вступ до аналізу: Пер. з англ. – Одеса: АО Бахва, 2005. – 504 с.
7. Дай, Р.Томас. Основи державної політики: Пер. з англ. – Одеса, АО Бахва, 2005. – 548 с.
8. Державна політика: аналіз та механізм її впровадження в Україні: Навч. посіб. / Кол.авт.; За заг.ред. В.А. Ребкала, В.В. Тертички. - К.: Вид-во УАДУ, 2000. - 232 с.
9. Дем'янчук О. Державна політика і державне управління: політологічні аспекти: Монографія. – К.: Факт, 2008. – 272 с.

-
- Процес оцінювання політики являє собою підсумовування або оцінку політики щодо її змісту, здійснення, досягнення цілей та інших ефектів. Оцінювання намагається також ідентифікувати чинники, які сприяють або не сприяють успіхові політики. Як функціональна діяльність, оцінювання політики може відбуватися протягом усього процесу вироблення політики, а не тільки після її впровадження. Оцінювання може визначити проблеми чи перешкоди, які призводять до відновлення процесу вироблення політики (ідентифікації проблеми, формулювання, прийняття тощо) з метою її продовження, модифікації, зміцнення або скасування.
 - Громадяни, групи, політики та чиновники мають власні оцінки й судження щодо ефекту та бажаності політики, ставлячись до неї з підтримкою, негативно або й взагалі індиферентно. Політикам, які приймають рішення, часто доводиться узгоджувати свої оцінки змісту або результативності політики з такими політичними факторами, як тиск прихильників, емоційні апеляції чи передвиборні міркування. Термін "здійсненість політики" означає міркування виробників політики у процесі відбору політичних пріоритетів і програм щодо бажаності, прийнятності та можливості пропонованої політики. Пропозиції політики, які сьогодні розглядаються як нездійсненні, завтра можуть стати здійсненими внаслідок зміни в їхньому змісті або в політичних умовах.

Корпоративний сектор впливає (реагує) індексом ділової активності, сплати податків, створення робочих місць тощо. НУО намагаються впливати на ситуацію шляхом привернення громадської уваги то тих чи інших проблем з метою змін на краще. Роль засобів масової інформації полягає в інформуванні суспільства про поточну ситуацію та стан суспільних настроїв, наявність конфліктів тощо.

Якщо у суспільстві відступний механізм взаємодії цих секторів, то спроби інших учасників скласти конкуренцію державі у процесі формування державно-управлінських рішень, вироблення та реалізації політики, будуть малоуспішними. Існування такого формату відносин є ознакою реально діючих інститутів демократії.

Що таке аналіз державної (регіональної) політики та навіщо він потрібен

На протязі майже всієї письмений історії існування держави, остання посідала монополію становити у виробленні та здійсненні політики. Однак при цьому владоможці постійно переймалися проблемою пошуку універсальної формули, чиннику, знаряддя, механізму тощо, завдяки якому було б можливо зробити свою владу досконалою та непохитною. Тривалий час на озброєнні державної влади були теорії провіденціалізму (божественне походження влади), згодом (у часи Середньовіччя) почали додаватися емпіричні знання та наука. Механіка, економіка, мореплавство та навігація, фінанси, право та інші дисципліни кожен на свій лад додавали до процесу розуміння природи державної політики щось нове. Значний прорив було здійснено з другої половини XIX ст., коли нові соціальні відносини, нові класи та групи у суспільстві, що з'явилися під впливом промислової революції, примусили державу звернути на них увагу і були започатковані перші соціальні студії та науки (соціологія, політологія, психологія тощо).

Більш-менш системні спроби віднайти такий собі «філософський камінь» державного управління почали здійснюватися після Першої світової війни та хвилі революцій – у 20-х рр. XX ст. У США намагалися віднайти формулу поєднання впливу різних факторів (міжнародної політики, світових

Оцінювання політики

Оцінювання державної політики, невдоволеність її результатами та наслідками, загострення критики з боку політичної опозиції можуть привести до різної реакції на неї, включаючи як вимоги завершення політики, так і пропозиції щодо її продовження з невеликими змінами і покращаннями.

Якщо критика певної політики настільки зростає та посилюється, що її виробники політики змушені вдаватися до кардинальних дій, то вірогідніше за все така політика буде змінена, а не скасована.

- Розрізняють результати політики (тобто те, що реально зроблено адміністративними органами у процесі реалізації чи виконання політичних рішень та заяв) та наслідки політики (тобто, очікувані або неочікувані кінцеві результати свідомої урядової діяльності чи бездіяльності). Як правило, результати політики можуть бути легко підрахованими, підсумованими та статистично проаналізованими. Дослідники, які вивчають наслідки державної політики, цікавляться досягненням нею своїх цілей, змінами в суспільстві внаслідок її реалізації, ступенем передбачуваності або запланованості цих змін. Вплив політики має декілька вимірів, кожен з яких слід враховувати або при проведенні формального оцінювання, або в ході неформальної оцінки політики. Вплив політики є сумішшю її результатів та наслідків.

Співставлення цілей, критеріїв та альтернатив політики

Цілі	Критерії	Альтернативи			
		№ 1	№ 2	№ 3	№ ...
№ 1	1.	A-1	A-2	A-3	A-...
	2.	B-1	B-2	B-3	B-...
	3.	B-1	B-2	B-3	B-...
	...	...	...	...	...
№ 2	1.	Г-1	Г-2	Г-3	Г-...
	2.	Д-1	Д-2	Д-3	Д-...
	3.	Е-1	Е-2	Е-3	Е-...
	...	...	...	...	...
№ ...	...	...	...	...	...

Порівняння альтернатив за несумірними критеріями.

Як правило, різні альтернативи дають найкращий результат за різними критеріями. Таким чином, завдання аналітика полягає у тому, щоб показати переваги і вади різних критеріїв, пов'язаних з різними варіантами вибору. У переважній більшості випадків процес аналізу політики супроводжується невизначеністю, рівень якої варіюється залежно від того, на чому ґрунтуються висновки аналітика політики.

фінансів, економіки, соціальної та гуманітарної політики), їх гармонізації з метою вироблення ефективної державної політики. «Велика депресія» та початок Другої світової війни загальмували цей пошук.

Бурхливий розвиток методології та технології аналізу політики починається у повоєнні роки. З 50-х до середини 70-х рр. XX ст. у цілому було завершено формування понятійно-категоріального апарату, перевірку достовірності теоретичних розробок на чисельних практичних дослідженнях. Але найголовнішим було те, що методи аналізу політики («Public Policy Analysis») як найкраще відповідали вимогам демократичного суспільства, побудованого на принципах плюралізму, ринкової економіки та соціального партнерства. Наприкінці 70-х рр. вони стають офіційною процедурою у процесі вироблення та впровадження державної політики в Канаді, США, Великій Британії та інших країн.

Для України, де студії з аналізу державної політики почалися у другій половині 90-х рр. і швидко зайняли своє місце серед інших дисциплін у галузі науки з державного управління, актуальність їх практичного впровадження обумовлена низкою факторів:

- здійснення стратегічних програм державотворення
- подолання системної кризи держави і суспільства в посткомуністичну добу
- пошук нових технологій вироблення та впровадження політичних рішень

- сприяння здійсненню адміністративної реформи
- розвиток громадянського суспільства

Потреба у розширенні кордонів окремих дисциплін, чому сприяє міждисциплінарний аналіз, зумовлена багатьма причинами, найважливішими з яких є:

- плюралізм наукових поглядів;
- розширення інформаційної та джерельної бази досліджень;
- процес пошуків інтегрального методологічного чинника об'єднання інструментальних можливостей різних суспільних наук заради ефективного державотворення.

Об'єкт аналізу державної політики – вироблення державної політики, розробка урядових програм, проектів місцевого розвитку та їх експертиза.

Предмет аналізу державної політики – принципи, методи та прийоми застосування теоретичних розробок з різних галузей науки до практичної діяльності в сфері державного управління для вироблення найбільш ефективного політичного рішення.

Метод аналізу державної політики – сукупність прийомів дослідження процесу вироблення державної політики та її окремих

- при формулюванні альтернатив завжди йти шляхом від абстрактного до конкретного;
- завжди включати в перелік альтернативу, яка б не передбачала

Типи альтернатив :

- політика продовжується на існуючому рівні, що забезпечує базову лінію для порівняння з іншими альтернативами;
- політика продовжується на іншому рівні, що означає продовження її базової концепції, але на основі більш високого або низького рівня задіяних ресурсів;
- інші варіанти політики, які включають в себе мінімальну модифікацію діючої політики, а не зміни на рівні діяльності;
- нова політика з традиційними концепціями, що означає значні зміни в поточній практиці;
- нова політика з новими концепціями, що означає радикальні зміни в існуючій практиці.

Оцінка альтернатив.

Для оцінки альтернатив політики необхідно виконати три логічно пов'язаних між собою завдання:

1. спрогнозувати впливи альтернатив;
2. оцінити ці впливи з позиції обраних критеріїв;
3. порівняти альтернативи за несумірними критеріями.

Визначення альтернатив політики

Основні джерела, які допомагають ідентифікувати альтернативи:

- урядові структури або адміністративні агентства;
- персонал адміністративного агентства;
- індивіди та групи поза урядом (громадяни, неурядові організації, групи інтересів, ЗМІ);
- аналогічні підходи інших урядових установ до подібної проблеми;
- варіації однієї тієї самої альтернативи;
- комбінації окремих альтернатив, які можуть бути визначені як нові альтернативи;
- "мозковий штурм";
- процес аналізу, в ході якого можуть з'явитися нові варіанти та ідеї;
- пілотні програми за нових підходів;
- ретельне обмірковування проблеми.

Пристаючи до вироблення альтернатив політики, аналітику слід:

- обличити надії знайти панівну або найдосконалішу альтернативу;
- не створювати штучного конкурентного середовища для обраної альтернативи;
- не мати альтернатив-"фавориток" ще до початку всебічної оцінки всього переліку;
- подбати про те, щоб усі запропоновані альтернативи мали взаємовиключний характер;
- уникати "екзотичних" та нездійснених альтернатив;

напрямів, урядових та місцевих програм, проектів, тощо.

Державна політика – це відносно стабільна, організована та цілеспрямована діяльність уряду стосовно певної проблеми, яка здійснюється ним безпосередньо чи опосередковано і впливає на життя суспільства.

Основні риси державної політики:

- державна політика є цілеспрямованою дією, а не випадковою, хаотичною поведінкою. Сучасна державна політика розробляється з метою досягнення встановлених цілей або певного результату, хоча й не завжди реалізується;
- політика охоплює напрямки або моделі дій урядовців, а не окремі, абстрактні рішення. Політика містить в собі не тільки рішення з прийняття закону чи постанови, але й подальші рішення щодо їх втілення;
- не вся урядова політика може втілюватися в життя органами державного управління та державними службовцями. Сьогодні до виконання урядових програм та надання послуг населенню все частіше на конкурсній основі залучаються приватні організації та індивіди;
- державна політика з'являється у відповідь на політичні вимоги або вимоги діяльності чи бездіяльності щодо певних питань, які надходять від акторів – громадян, представників груп інтересів, законодавців – до урядовців та урядових агентств. Ряд вимог закликають до дії,

-
- а інші ще й уточнюють, яка саме дія є бажаною;
 - політика – це те, що уряд дійсно робить, а не має намір чи тільки планує робити. Саме в такому контексті державна політика аналізується й оцінюється;
 - державна політика може бути або негативною (уряд може вирішити не вживати ніяких заходів щодо деяких проблем), або позитивною (дії уряду з розв'язання певної проблеми);
 - державна політика ґрунтується на законі і є легітимною. Члени сучасного демократичного суспільства сприймають фіскальні, регулятивні та контрольні дії уряду як легітимні, хоча легітимність – це необхідна, але недостатня умова ефективної державної політики;
 - державна політика, на відміну від політики приватних організацій, ґрунтується на монополії держави на законний примус чи навіть насильство. Уряд має право ув'язнювати порушників, а приватні організації – ні.
 - Існує різниця між просто рішеннями та політикою. Уряд щодня ухвалює безліч рішень, продиктованих як політикою, так і простими обставинами. Водночас багато видів урядової діяльності зводяться до здійснення якоїсь політики, але самі вони не є політикою.

Реагування- оцінює можливі альтернативи політики, те як політика задовольняє потреби, преференції або цінності окремих груп суспільства.

Прийнятність - критерій, пов'язаний з визначенням того, чи не суперечать основні положення та завдання програми загальним суспільним цінностям.

Політична здійсненність - бере до уваги існуючі політичні реалії.

Легкість у адмініструванні- специфікує альтернативні варіанти політики за їх придатністю до адміністрування, тобто за наявністю достатньої кількості адміністративного персоналу для впровадження цієї політики, за достатнім володінням адміністративними навичками персоналом та за наявністю часу.

часто варіанти політики (конкретні комплекси дій) визначають як цілі (цінності, які ми підтримуємо). Щоб уникнути такої плутанини, аналітику слід пам'ятати про розмежування перших і других.

Визначення критеріїв оцінки.

Оціночні критерії.

Результативність визначає, в якій мірі впровадження однієї з даних альтернатив може привести до досягнення поставленої задачі.

Ефективність є співвідношенням результатів та затрат, витрачених на отримання цих результатів, яке часто вимірюється грошовими витратами.

Соціальна справедливість - способи максимізації добробуту суспільства в цілому:

- максимізація індивідуального добробуту всіх громадян одночасно;
- збільшення добробуту деяких індивідів, без погіршення становища інших;
- максимізація чистого добробуту, який може компенсувати витрати;
- максимізація добробуту, який підлягає перерозподілу.

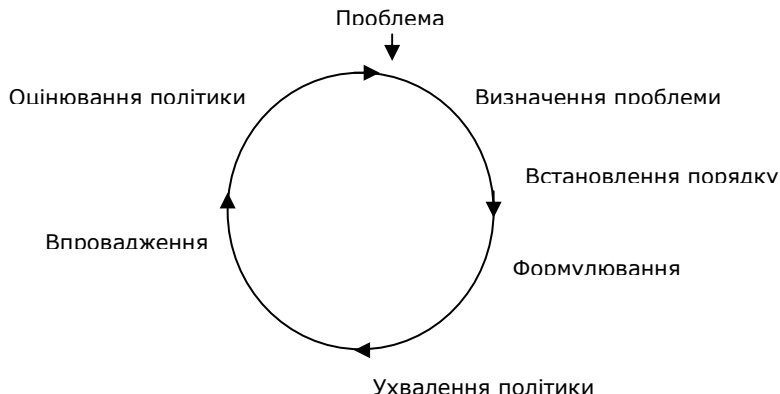
Практичні критерії

Адекватність - визначає простір, в якому даний рівень результативності задовольняє потреби, цінності чи можливості, що відповідають проблемі.

Основні етапи процесу вироблення державної політики

- *ідентифікація проблем* – тобто потреба урядових дій з тих чи інших суспільних проблем;
- *встановлення порядку денного* – з'ясування того, на яких специфічних суспільних проблемах слід зосередити увагу уряду та хто повинен займатися їх розв'язанням;
- *формулювання пропозицій політики* – висунення альтернативних пропозицій щодо розв'язання наявних проблем;
- *ухвалення політики* – відбір однієї із запропонованих пропозицій, створення політичної підтримки для неї та впровадження її через закон;
- *впровадження політики* – організація адміністративних служб, забезпечення платежів та послуг, збирання податків;
- *оцінювання політики* – це систематична оцінка якості діяльності і (або) результатів виконання програми або політики з метою вивчення її впливу, внесення пропозицій щодо змін та виправлень.

Цикл процесу вироблення державної політики

Так каже теорія, а що відбувається українській урядовій практиці?

Джерела посилань	
Зарубіжні	Національні
Веймер Д., Вайнінг Е. Аналіз політики: Концепції і практика. – К.: Основи, 1998. – 654 с.	Остап Вишня. Чухраїнці // Збірник творів різних років. – К., 1997.
- Ідентифікація проблеми - Встановлення порядку денного	Якби ж знання !
Формулювання пропозиції	Забув

Перешкоди на шляху збирання інформації:

- закритість або недоступність необхідних для аналізу даних та джерел;
- небажання політиків або чиновників надавати необхідну інформацію;
- протидія з боку влади;
- брак часу та обмеженість фондів

Визначення проблеми та її масштабу.

- масштаб проблеми;
- вплив зацікавлених груп;
- новизну.

Вибір і пояснення головних цілей та обмежень.

Способи визначення релевантних цілей:

а) визнання того, що нечіткість, розмаїття та конфліктність цілей є невід'ємною складовою частиною аналізу політики. Нечіткість формулювання цілей є звичайним явищем на початку аналізу політики. Цілі політики можна поділити на дві групи:

- субстантивні (головні, самостійні) – представляють цінності, які суспільство прагне гарантувати як такі заради них самих. До таких ми, зазвичай, відносимо справедливість, ефективність, людську гідність, моральність та ін.
 - інструментальні – це умови, які полегшують досягнення субстантивних цілей. Зокрема, політична здійсненість та наявність бюджету;
- б) з'ясування відмінностей між цілями та варіантами політики. В повсякденній політичній практиці дуже

визначити через їх заплутаність та "невидимість" (їх кількість, характеристики за віком і статтю);

- деякі проблеми потребують набагато менше поведінкових змін, ніж інші, тобто вони більш податливі до розв'язання.

Категорії проблем політики:

- добре структуровані проблеми.
- помірно структуровані проблеми.
- погано структуровані проблеми

Етапи аналізу проблеми.

1. Збирання інформації.

Цілями збирання інформації є:

- оцінка природи та масштабу проблеми;
- визначення специфічних рис та особливостей конкретної проблемної ситуації;
- визначення існуючого досвіду проведення аналізу політики в схожих умовах та ситуаціях.

Основні джерела інформації:

- законодавчі акти, урядові та офіційні документи, заяви політиків та офіційних осіб;
- наукова література;
- засоби масової інформації, Інтернет;
- статистичні дані та аналітичні матеріали;
- результати соціологічних досліджень;
- результати аналізу, який проводився іншими командами політичних експертів.

політики	
• Ухвалення політики	• Спізнився
• Упровадження політики	• Якось то воно буде
• Оцінка політики	• Я так і знав!

Класифікація підходів до аналізу політики

1) *Вивчення змісту політики.* Наголос робиться на витоках політики, її намірах та дії в таких специфічних сферах як: житлове будівництво, освіта, охорона здоров'я та соціальні послуги. Такі дослідження можуть допомогти інформувати як виробників політики, так і науковців, але їхня мета первісно є описовою, хоча в деяких випадках аналіз може бути на високому абстрактному рівні.

2) *Дослідження процесу політики.* Цікавляться тим, як насправді розробляється політика, залежно від дій різних акторів на різних стадіях процесу. Це можуть бути дослідження індивідуальних випадків або спроби узагальнення й описових пропозицій щодо природи процесу вироблення державної політики.

3) *Дослідження результатів політики.* Як правило, націлені на встановлення детермінант моделей розподілу видатків або інших показників результатів політики. Такі дослідження часто містять комплексний статистичний аналіз із низкою змінних, що стосуються економічних, соціальних та політичних характеристик місцевих органів влади.

4) Оцінювальні дослідження. Намагаються оцінити специфічні варіанти політики залежно від ступеня відповідності їх результатів завданням політики. Оцінювання сприяє кращому розумінню факторів, які формують політику, а також забезпечує інформацію, корисною для вироблення політики у майбутньому.

5) Інформація для процесу вироблення політики. Стосується збирання й аналізу даних з метою допомогти у виробленні політичних рішень та консультуванні з вибору альтернативи політики. Така робота може проводитися університетами, незалежними політичними установами, комісіями та комітетами з розслідувань або самими урядовими організаціями. Цей аналіз відрізняється від вивчення змісту політики тим, що націлений на сприяння виробленню політики.

6) Обстоювання процесу. Увага аналітиків зосереджена не тільки на розумінні процесу вироблення політики, але й на можливості його зміни, звичайно, з метою його поліпшення. Таке дослідження передбачає залучення великої кількості підходів, процесів та технологій.

7) Обстоювання політики. Означає вироблення аргументів на користь окремих напрямків політики. В цьому контексті слід відрізнити аналітика як політичного актора і політичного актора як аналітика. Обидві ролі є досить суперечливими. Якщо аналітик залучається до політичного процесу, він робить аналіз із позицій дослідницьких стандартів об'єктивності та

Постановка проблеми

Проблема політики – умова або ситуація, яка породжує вимоги або невдоволення людей і для вирішення або пом'якшення якої необхідна дія уряду.

Особливості проблем політики:

- проблеми політики в одній сфері суспільного життя часто впливають на проблеми в інших сферах;
- проблемні ситуації часто визначаються як проблеми не тими, хто безпосередньо від них страждає, а сторонніми людьми – експертами, вченими, журналістами, правозахисниками, політиками, – які розуміють, що так не повинно бути;
- суспільна значимість проблем може змінюватися в залежності від зміни цінностей або умов;
- умови, які колись розглядалися як звичайні та загальноприйняті (наприклад, насильство в сім'ї), з плином часу стали визначатися як проблеми;
- визначення проблеми часто є політичним процесом, результат якого допомагає знайти відповідне рішення;
- більшість проблем політики – злочинність, бідність, інфляція, забруднення повітря тощо – мультипричинні, через що саме визначення проблеми стає проблемою;
- природу і масштаб деяких суспільних проблем – бездомність, безробіття, нелегальні іммігранти, безпритульні діти, "ліві" доходи – дуже важко

забарвлення. Але він повинен уникати тотального підпорядкування своїх дій якійсь панівній доктрині, бо це позбавить його інструменту критичного мислення, необхідної гнучкості і перспективного бачення.

У процесі аналізу політики слід також уникати упереджень, якими є існуючі заздалегідь твердження, хоч вони й не такі систематизовані та широкі, як ідеологія. Упередження існує в свідомості аналітика політики і перешкоджає його об'єктивному ставленню до роботи, яку він виконує. Упередження може бути навмисним або ненавмисним. Аналітик політики, який має навмисні упередження на користь або проти тих чи інших рішень, є відверто нечесним. Він буде намагатися схилити клієнта до своєї точки зору не тому, що до цього висновку веде об'єктивний аналіз фактів, а лише для того, щоб узгодити висновок з власними упередженнями. У цьому випадку упередження здатне спотворити аналіз політики такою ж мірою як і ідеологія.

Складнішою є ситуація з ненавмисними та часто латентними упередженнями. Будь-яка людина має певний набір упереджень. Але упередження в ході аналізу політики можуть привести до необ'єктивності в аналізі фактів, зашкодити прогнозуванню можливих результатів або рекомендаціям. Аналітики повинні постійно контролювати власні думки, з тим щоб визначити, чи не мають вони ненавмисних упереджень. Якщо таке виявиться, то упередження слід оцінити, а потім або вилучити з аналізу, або визначити як цінність, що сприяє виробленню заключних рекомендацій.

неупередженості. Коли ж політичні актори, такі, як міністри або високопоставлені державні службовці, виступають у ролі аналітиків (і одночасно споживачів аналізу), то якість такого аналізу дуже часто є спірною через їхню безпосередню зацікавленість у його результатах.

Характеристики аналізу політики

- аналіз політики має переважно прикладний, проблемно-орієнтований характер;
- аналіз політики може бути як міждисциплінарним, так і мультидисциплінарним. Якщо йдеться про дійсно багатогранну проблему, аналіз повинен залучати інтегровані або міждисциплінарні підходи, що об'єднують елементи багатьох дисциплін;
- аналіз політики має характер планування, чутливого до конкретного політичного контексту. Підготовленим аналітикам необхідно не лише мати політичні навички, але й володіти технологіями та підходами політичного планування та розуміти складність природи політичного процесу;
- кожний аналіз орієнтований на клієнта. Щодо цього твердження існує два погляди: перший – аналітик політики має адресувати свою діяльність широкому колу виборців та діяти як аґент соціальних змін з метою поліпшення суспільства; другий – аналітик політики не повинен відчувати ніяких зобов'язань перед урядовими та іншими установами, його діяльність має бути неупередженою.

Форми аналізу політики

Перспективний аналіз

- здійснюється перед будь-якими урядовими діями. Він є засобом синтезування інформації для вибору альтернативи політики та створює основу для прийняття політичного рішення. Однак перспективний аналіз часто призводить до великих прогалин між рішенням проблем, яким віддається перевага, та намаганнями уряду вирішити їх.

Ретроспективний аналіз

- здійснюється після дій уряду стосовно розв'язання тієї чи іншої проблеми. Він найбільш важливий у випадках визначення інтелектуальних пріоритетів та для розуміння політики, однак не є настільки ефективним у пропонуванні розв'язань специфічних проблем.

Інтегративний аналіз політики

- це всеохоплююча форма аналізу, яка поєднує в собі виробництво та опрацювання інформації і до, і після політичних дій. Така форма аналізу вимагає від аналітика політики не лише вироблення зв'язку між ретроспективним та перспективним етапами дослідження, але й постійного виробництва та опрацювання інформації в ході процесу розробки політики. Це означає, що аналітик політики неодноразово залучається до цього процесу, доки не буде знайдене задовільне вирішення проблеми.

для позначення будь-якої упередженості, яка апіорно впливатиме на характер поради аналітика. Наприклад, упередженість у тому, що лише ринок, вільний від державного втручання, здатний найефективніше вирішити всі соціально-економічні проблеми в країні. Зворотний приклад – упередженість у тому, що лише державний контроль здатний подолати неспроможності ринку.

Оскільки ідеологія, за визначенням, забезпечує правильне розв'язання будь-якої проблеми, що розглядається, вона є смертельним ворогом результативного аналізу політики. Ідеологічно заангажований аналіз політики перетворюється на маніпулювання фактами та пошуки доводів для підтвердження апіорного висновку. Ідеологія стає чимось на зразок “прокрустового ложа” для ситуації, де все “зайве” неминуче буде відділено від загального тіла проблеми. Аналіз політики тим і відрізняється від решти видів аналізу – економічного, статистичного, соціологічного та інших, – що не обмежує себе якоюсь однією точкою зору, а розглядає проблему у всьому її обсязі, не відкидаючи незручних або неприємних фактів.

Звичайно, аналітикові (та й не тільки йому) важко повністю відсторонитися від впливу певної ідеології, оскільки абсолютна деідеологізація суспільства навряд чи можлива. Сам процес аналізу політики є можливим лише за певних умов, які забезпечуються прихильністю політиків, провідних політичних сил та суспільства загалом до певних цінностей, що об'єктивно мають ідеологічне

- *Вміння збирати, організовувати, впорядковувати та аналізувати великі обсяги різноманітної інформації за умов жорстких часових обмежень;*
- *Здатність помістити проблему в її якнайширшій соціально-політичний та економічний контекст з тим, щоб визначити й встановити бажані цілі;*
- *Знання економічних та статистичних методів для попередньої оцінки та прогнозування результатів альтернативних тактик;*
- *Розуміння політичної ситуації, що склалася, та перспектив її розвитку. Аналітик повинен враховувати динаміку й перспективи розвитку політичного процесу;*
- *Здатність презентувати результати аналізу політики в чіткій та зрозумілій формі письмово або усно.*

Деякі поради аналітикам політики

Аналіз політики – це складний і багаторівневий, залежний від багатьох факторів процес. І тут виникає питання: чи має аналіз політики якийсь стрижень, навколо якого будується вся система роботи аналітика? Дуже часто українські громадяни, вперше почувши про аналіз політики, намагаються з'ясувати його світоглядні засади, принципи або ж ідеологію, до якої звикли за радянських часів.

З одного боку, аналіз політики має бути вільним від впливу ідеології та упереджень, але з другого – він повинен мати певні ціннісні орієнтири. Слід зауважити, що ми вживаємо термін "ідеологія"

Вимоги щодо роботи аналітика політики

По-перше, ідеальних аналітиків політики не існує у природі. Отже, завжди треба мати на увазі наступні проблеми, які найчастіше зустрічаються в аналітичному середовищі.

Три погляди на роль політичного експерта

	Аналітична чесність	Відповідальність перед клієнтом	Вірність власному уявленню про досконале суспільство
Об'єктивний фахівець	Нехай аналіз говорить сам за себе. Основну увагу слід приділити передбаченню наслідків альтернативних політик.	Клієнти – неминуче зло; їхня політична воля має стояти на другому плані. Триматися на певній відстані від клієнта; вибирати інституційних клієнтів за кожної можливості.	Відповідні цінності слід визначати, але вибір між ними залишати клієнтові.

Прибічник клієнта	Аналіз рідко приводить до остаточного висновку. Скористатися його неоднозначністю на користь клієнта.	Клієнти наділяють експертів законним правом на діяльність. Треба відповідати лояльністю за доступ до політичного процесу.	Вибирати клієнтів із співмірними системами цінностей; використовувати довготривалі стосунки для зміни уявлення клієнтів про добро.
Прибічник проблеми	Аналіз рідко коли приводить до остаточного висновку. Підкреслити неоднозначність і невраховані цінності, якщо аналіз не підтверджує бажаного результату.	Клієнт надає можливість захищати його. Вибирати клієнта з вигодою для себе; змінювати їх заради власних політичних цілей.	Аналіз має бути засобом прогресу для власного уявлення про добре суспільство.

Джерело: Веймер Д., Вайнінг Е. Аналіз політики: Концепції і практика. – К.: Основи, 1998. – С. 35.

По-друге, аналіз державної політики, так би мовити, за своїм визначенням, є конфліктною справою. Знання стандартних конфліктів може значно допомогти при роботі.

Можливі реакції на конфлікт цінностей

Вимоги щодо особистих якостей аналітиків політики та їх роботи

- *позитивне критичне мислення, яке пов'язане із впевненістю в тому, що будь-яка проблема може бути розв'язана;*